

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Alfabenin Çağdaş Türk Sanatında Yeri

The Place of Alfabet in Comtemporary Turkish Art

Şerife Betül Papagan* - Canan Deliduman**

Abstract: Writing is a written expression language formed since the existence of the history of humanity and has an ideographic meaning. It has always continued its development to communicate with each other and convey events and situations easily. With the invention of writing, different expression techniques and formats have emerged. Each community has its own narrative technique and writing style. Societies have been exposed to several acculturations due to living a nomadic life. Thanks to the writing and language structure that is unique to societies, every society has been affected by this situation. In this context, the Turkish nation has used many letters in line with their region, geography, religions, cultures, and civilizations. Four of these letters were actively used. However, the Latin letter was the Turkish nation's last letter, and it still maintains its validity. Additionally, due to the religious belief of the Turkish nation, they also included Arabic letters. They produced works inspired by Arabic letters and today's artists continue to produce works. This research aims to explain the text and use it by transforming it into different forms. The fonts used in the Turkish letter are included. This study has emerged in order to determine the different forms of quoting, transformation and transfer of the Arabic letter in the sampled contemporary works of art. Within the scope of the article, data were collected by making visual analyses, readings and literature reviews. As a result of the data obtained, examples of the meaning of writing and its use in plastic arts are stated. The works of today's contemporary artists were examined using examples. This study reveals the use and interpretation of the Arabic script in contemporary art by contemporary Turkish artists.

Structured Abstract: Writing has appeared in many abstractions since human being's existence. Before writing, human beings tried to communicate audibly or silently, through gestures and facial expressions. All kinds of feelings, thoughts and information were transferred using gestures and facial expressions. Transmission has opened its doors to different researches due to the limitations of verbal or nonverbal forms of agreement, which are insufficient depending on the situation. The support of images, pictures and symbols were applied in this context. Additionally the verbal or nonverbal forms of agreement, the expression techniques, formed by adding the value of images, pictures or symbols to the expression, have turned toward other ways of expression as time passes. For this reason, reading comprehension processes have been introduced to explain and understand these writings. It is essential to read and explain the meanings attributed to the letters in order to understand these writings. Each type of writing in their own style has reached similar or different formats from generation to generation, and from culture to culture. Therefore, the contribution of cultures to writing is important.

* Sorumlu Yazar: Proje Asistanı, KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü
Corresponding Author: Project Asst., KTO Karatay University, Faculty of Fine Arts and Design, Painting Department
ORCID 0000-0001-7583-3742
serifebetul@hotmail.com

** Prof. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü
Prof. Dr., KTO Karatay University, Faculty of Fine Arts and Design, Painting Department
ORCID 0000-0001-7961-5670
cnndldmn@gmail.com

Cite as/ Atif: Papagan, Ş.B. & Deliduman, C. (2022). Alfabenin Çağdaş Türk sanatında yeri. *Turkish Studies*, 17(1), 101-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.55016>

Received/Geliş: 17 December/Aralık 2021

Accepted/Kabul: 25 February/Şubat 2022

Published/Yayın: 28 February/Şubat 2022

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY-NC 4.0

Factors, such as region, language, religion, and geography, have taken writing to other dimensions. Because the Turkish community lives in different regions and geographies, uses different languages and has religious preferences, they tend to be under the influence of various letters used as writing styles.

The chronology of writing in his study, which deals with letters effects in visual arts, and letter development are examined. The Arabic letter reflections occur in our lives through the works of contemporary artists. It is in the human nature to express many situations, thoughts and ideas with art. Visual descriptions such as hieroglyphs, ideograms and symbols are used to represent the text in different forms. It is possible to see that changes in writing style have strived by through changes in different societies. Additionality, more than fifteen types of writing have been influenced by the Turkish society. However, four of them are used as the most dominant letter and they include Uyghur letter, Göktürk letter, Arabic letter and Latin letter. Turks were influenced by the Arabic letter due to its religious structure. The Turkish community has switched to the Latin letter because the Latin letter is more suitable for Turkish in terms of the language used and the way it is pronounced. However, the Arabic letter, which has a different style due to its religious structure and aesthetically, has always attracted the attention of the Turkish nation. Because this , calligraphy and different writing techniques have been developed in Turkey. Also, the Arabic letter is used in illustrations, sculptures, architectural structures, clothes and many other places.

When it comes to Turkish painting, miniatures are often the first thing that comes to mind. However, although this branch of art is known as a unified art branch of the Islamic world, it reflects the painting taste of people whose roots are attached to the palace. Works other than miniatures were produced. It can be thought that research in the field of painting in Turks emerged by researching for the abstraction of writing or transforming it into a form of expression with a different narrative technique. Does the reason why the picture is seen in the text come from the lettering? Or, does it come from different research due to the inadequacy of the letter's writing ? This door, which was opened to innovation in Turkish art, would cause the change that would cause different styles. However, thanks to this new understanding in the works, the acceptance of the works that everyone similarly adopted and the unity of belief enabled the works to be published in a common language (Aksel, 1967).

In contemporary art, the use of the Arabic letter continued. It is seen that the artists create their works by being inspired by Arabic letter and sometimes by using Arabic letters directly. Religious illustrations in Turks have reached this day since ancient times. It is thought that the Arabic letter, which the artists include in their works, occur in the works as a transfer of the idea, thought and sometimes the situation that the artist wants to tell, as well as the religion that the artist is influenced by. This quest in the works of artists appears with different expression techniques. In this sense, the expression of the text in the works, its use and the Arabic letter development with different interpretations were examined. The article focuses on the different uses of the Arabic letter and text in the works. First, the history of writing, Turkish letter chronology, writing, design, and art were discussed in detail within the ongoing conceptual framework by using the historical process of writing. The focus is always on writing formation in life and its transfer to the audience. By comparison of the article, sustainability, from a detailed point of view. Writing is universal, and from generation to generation we seek a thorough examination to end it. It has been examined how the meeting of the writing with the art is shaped in this transfer. It has been found that the different societies and cultures have interpreted the writing that meets the art. In this study today's contemporary art artists are included in the sample.

The different interpretations of the artists in contemporary Turkish art have been examined and analysis of how they are have been embodied in their work has been conducted. The literature review has been revealed by examining contemporary works of art on the subject by using visual scanning data collection techniques. The works of exemplary artists have been examined by their own dynamics and perspectives, considering the multiple reading methodologies. Writing is universal and inclusive in every language. For this reason, writing is a remarkable factor in cultural transfers, as it is a piece of historical evidence. Therefore the correct transmission of the use of writing is of great importance for future generations. For this reason, this study is aimed at drawing attention on artists and the universality of writings in today's contemporary works of art in plastic arts.

Keywords: Contemporary Art, Writing, Turkish Alphabet Chronology, Arap Alphabet, Design.

Öz: Yazı insanlık tarihinde varoluştan itibaren oluşum gösteren ve bir ideografik anlam barındıran yazılı bir anlatım dilidir. İnsanların kolaylıkla birbiriyle iletişime geçebilmesi, olayları, durumları aktarabilmesi için gelişimini her daim sürdürmüştür. Yazının icadı ile beraber farklı anlatım teknikleri ve biçimlemeler meydana gelmiştir. Her topluluğun kendine öz bir anlatım tekniği, yazı biçimi oluşmuştur. Toplumların konar göçer bir hayat yaşamaları neticesinde pek çok kültürlenmeye maruz kaldıkları bilinmektedir. Toplumlara özgü oluşan yazı ve dil yapısı sayesinde her toplum bu durumdan etkilenmiştir. Bu bağlamda da Türk milletinde bulunduğu bölge, yaşadığı coğrafya, yaşanan dinler, kültürler ve medeniyetler doğrultusunda da farklı alfabeleri kullanmışlardır. Latin alfabesi Türk milletinin son alfabesi olmuş ve geçerliliğininde hala korumaktadır. Bunun yanı sıra Türk milletinin dini inancından dolayı Arap alfabesinin halen günlük yaşamda etkileri sürmektedir. Arap alfabesinden esinlenerek eserler üretmiş ve günümüz sanatçıları da eser üretmeye devam etmektedir. Bu araştırmanın amacı, yazının anlamlandırılmasından ve farklı biçimlere dönüştürülerek kullanılmasından yola çıkılmıştır. Kullanılan yazı biçimlerinden Türk alfabesinde yer edinmiş yazı türlerine yer verilmiştir. Örnekleme alınan güncel sanat eserlerinde Arap alfabesinin alıntılanması, esere dönüşümü ve aktarımının farklı biçimlerde oluşumunu saptamak için bu çalışma ortaya çıkmıştır. Makale kapsamında görsel analizler, okumalar ve literatür taramaları yapılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler neticesinde yazının anlamlandırılması ve plastik sanatlar alanında kullanımına dair örnekler yer verilmiştir. Günümüz çağdaş sanatçılarından örneklendirmeler yapılarak eserler incelenmiştir. Bu çalışma çağdaş sanatta arap yazısının günümüz Türk sanatçıları tarafından kullanımı ve yorumunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Yazı, Türk Alfabe Kronolojisi, Arap Alfabesi, Tasarım.

Giriş

İnsan birey olarak varlığını koruyan bir canlıdır. İnsanoğlunun bir başına yaşamını devam etmediği aksine her zaman topluluklarla beraber bir bütün olarak yaşadığı bilinmektedir. İnsanın iki güdüsü vardır. Bu iki güdüden ilki; insanın doğuştan itibaren gelen güvenle yaşama içgüdüsüdür. Diğeri ise varolduğu toplumda yer edinebilme güdüsüdür. İkinci güdü sayesinde insanlar önce toplulukları ardından da toplumları meydana getirmişlerdir. Üretim sürecine katılan tüm toplumlar yaşamın her alanında etkin halde yer almışlardır. Toplumdaki iş bölümü sayesinde de sanatsal üretimin de başlangıcı olmuştur. Sanatsal gelişimler toplumsal yapının gelişimi ile doğrudan etkilidir. Pratik faydacılık anlayışıyla üretilen işlerde sanat üretiminin zeminini oluşturduğu bilinmektedir. Doğal olarak da sanatçı topluyla iç içedir. (Şişman, 2006)

Sanatçı toplum içerisinde gelen bir bireydir. Sanatçılar içerisinde buldukları toplulukların, kültürlerinden etkilenerek eserlerini oluşturdukları görülmektedir. Sanatta farklı arayışlar sanatçının başka kültürlerden de etkilenmesiyle meydana gelebilmektedir. Sanatçı sanatının hareketli dinamiklerinden yararlanır. Farklı disiplinlerden de etkilenen sanatçı, ortak bir dil oluşturarak, eserlerinde disiplinlerarası bağlamda üretimini gerçekleştirir.

Çağdaş sanatta farklı disiplinler iç içedir. Farklı yöntemler, teknikler, toplumsal, sosyolojik, siyasal, ekonomik, sanat tarihi gibi konuları da içerisinde barındırarak sanat platformunda anlaşılması gereken bir fikir ürünü, eseri ortaya çıkarır. Eski ve yeni arasında bağlantı kurmayı sağlayabilir. Çağdaş sanat anlayışında en önemli değişiklik izleyicinin durumudur. Sanat, sanatçı, izleyici arasındaki bağlantı ve farklılıklar sayesinde eser anlamlandırma durumu artar (Girgin, 2018).

Bu makalede çağdaş sanat bağlamında yazının kullanımı ve plastik sanatlardaki yerine değinilmiştir. Çağdaş sanatın farklı boyutlarla, anlatım biçimleriyle izleyiciyle buluşması günümüz çağdaş sanatı sanatçı örnekleriyle ele alınmıştır. Eserler üzerinden getirilen yorumlar, yazının evrenseliği ve anlamlandırılması bakımından önemlidir. Buna bağlı olarak literatür taraması yapılarak, çağdaş sanat eserleri incelenerek yazının anlamlandırılarak yorumlanması üzerine incelemelerde bulunulmuştur.

1. Yazı

Yazı belirli bir düşünce doğrultusunda düşüncenin veya düşüncelerin belli işaretlerle tespit edilerek, yazma işidir (TDK, 2021). Yazı, resimlemelerin aşama aşama oluşmasından ziyade , insan konuşmalarının görsel bir ifadesi olarak oluşmuş ve günümüze kadar geçerliliğini korumuştur (Fischer, 1999). Yazının icadı ile doğan anlaşma biçimi köken olarak incelendiğinde konu hakkında pek çok öngörü ve kanıt olduğu bilinmektedir. Mağara resimlemelerinden yola çıkılarak, bağlantı kurulan yazı kökeni MÖ. 10 bin yıllarına dayandığı tahmin edilmektedir. Bu öngörüye göre Mezopotamya’da kurulan ilk köy yerleri yerleşimci bölgeler sayesinde duvar resimleriyle başlayan yazı, MÖ 3200 yıllarında Sümerler tarafından mal sayımı hesaplarını yapmak için kullanıldığı düşünülmektedir. Sümerliler günlük ihtiyaçları doğrultusunda not etmeye ihtiyaç duydukları ifadeler için farklı şekiller kullanmışlardır. Sümerlilerin ilk yaygın yazı örnekleri; dana, koyun, bal, zirai tarım ürünleri betimlemeleri ve benzeri imgeler bu durumu desteklemektedir (Erdal, 2015). Sümerler toprak, taş killer üzerine yaptıkları üçgen izi bırakan ve çivi şeklinde bir aletle yazılar yazdığı bilinmektedir. Bu yazı türüne “çivi yazısı” adı verilmiştir ve ilk yazı türü olarak kaynaklara geçmiştir.

Görsel 1: Çivi Yazısı (<https://www.wikitarikh.com/civi-yazisi/>) (Erişim Tarihi: 10.11.2021)

Piktografik işaretlerden çivi yazısına dönüşen yazının ilk örnekleri özellikle geçiş dönemlerini yansıtmaktadır (Yıldız, 2014).

Sümerlerin ekonomik, günlük ve benzeri etkinlikler hakkında bilgi veren tabletlerin kullanılması sonucunda, Sümerlere komşu olan devletler; Persler, Babil’iler ve Asurlular da çivi yazısını öğrenmeye ve kullanmaya başlamışlardır. Çivi yazısının yanı sıra duvar resimlemelerinden yola çıkılarak “ideografik” yazı biçimleri oluşturulmuştur. İdeografik yazı harfler gösterilmeksizin, doğrudan düşüncüyü, ifadeyi resimleme biçiminde anlatma yoludur. Mısırlılar tarafından kullanılan bu yöntem “hiyeroglif yazı” olarak tanımlanmıştır. Hiyeroglif yazı biçimi Çinliler tarafından kullanılmış ve zaman içerisinde ufak değişiklikler göstererek günümüze kadar ulaşmıştır (<https://www.makaleler.com/yazi-nasil-bulundu-2-3, 2021>)(Erişim Tarihi: 10.11.2021).

Görsel 2: İdeografik Yazı (<https://www.makaleler.com/yazi-nasil-bulundu-2-3>, 2021) (Erişim Tarihi: 10.11.2021)

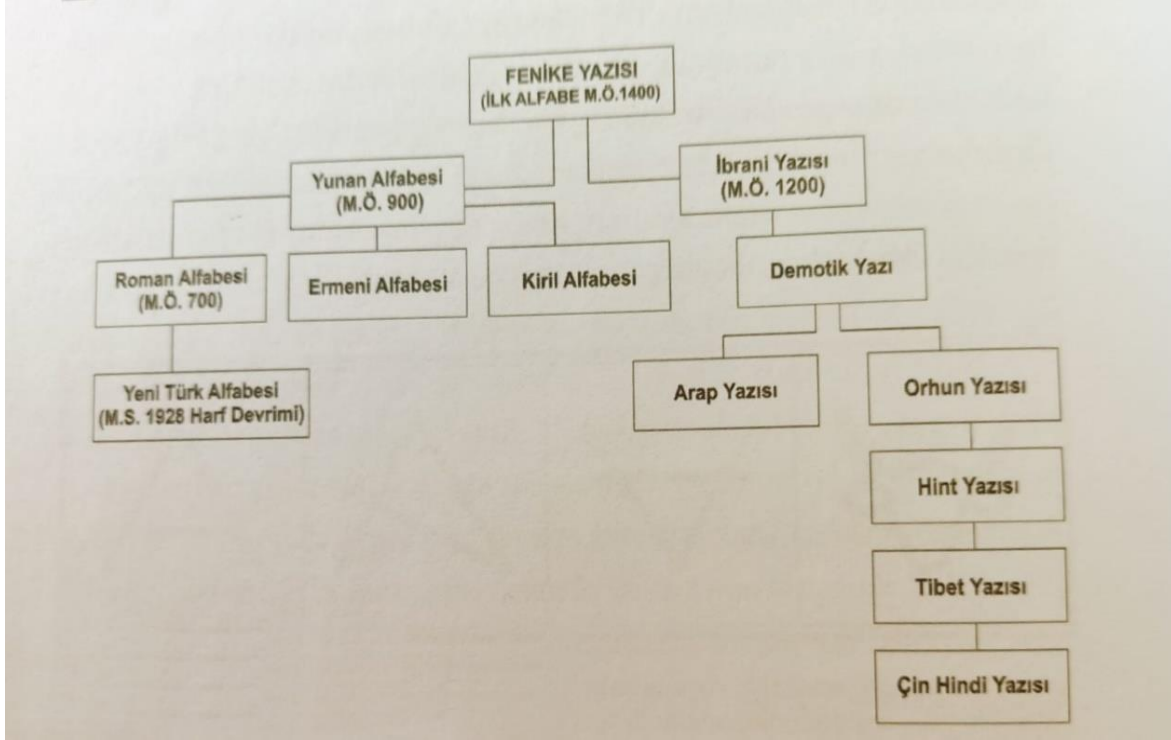
Görsel 3: Hiyeroglif Yazı (<https://www.wikitarih.com/hiyeroglif-resim-yazisi/>)(Erişim Tarihi: 10.11.2021)

Toplumların kendi içerisinde dertlerini, günlük yaşam etkinliklerini, duygu, düşüncelerini ve pek çok ifade etmek istedikleri durumları anlatma çabası yazının icadına ve gelişmesine yol açmıştır. Yazının gelişmesi ve bir düzen içerisinde olma arayışı ise alfabe meydana getirmiştir.

Alfabe “ Bir dilin seslerini gösteren, belirli bir sıraya göre dizilmiş bellisayıda harfin bütünü, abece, yazı” (TDK,2021) olarak tanımlanmaktadır.

“Alfabeyi Fenikeliler’e, sesli harfleri Yunanlılara’ a borçluyuz. Yazı estetiğini ise, alfabe Yunanlılar’ dan devir alarak Latin alfabesini oluşturanlara, yani Romalıları’ a borçluyuz. Onlar harflerde de değişiklikler yapıp, hemen hemen bugün kullandığımız alfabe oluşturduklar, ama bizim açımızdan çok önemli bir değişiklik daha yaptılar. Yazıyı güzelleştirdiler. Onlar intizam ve kural seven bir kültürdü ve nasıl şehirlerini planladılarsa, yazılarda da birtakım kurallara bağlanma ihtiyacı duydular. Önce yazıların bir alt ve bir üst çizgiye oturması gerektiğine karar verdiler. Sonra da harfleri geometrik şekillere yerleştirdiler. Mükemmel kareler, daireler, üçgenler, harfler ve serifler” (İstek, 2005).

En eski yazı alfabesi olarak bilinen Ugarit alfabesinin ardından 200 yıl sonra Fenike alfabesi ortaya çıkmıştır. Akdeniz kıyılarında yaşamış olan Fenikeliler yaptıkları kara ve deniz ticareti sayesinde gittikleri yere alfabelerini götürüp yaymışlardır. Antik Yunanlılarında bu alfabeyi kopyalayarak mevzuat alfabenin içerisine sesli harfler ekledikleri düşünülmektedir (Erdal, 2015).

Görsel 4: Alfabenin Doğuşu ve Yayılışı (Erdal, 2015)

2. Türk Alfabe Kronolojisi

Hemen hemen tüm Avrupa ulusları Romalılardan alınmış olan, yirmibeş harften oluşan alfabeyi kullanırlar. Fakat bu alfabenin göstergeleri her toplumda farklı fonetik değerlere ve farklı seslere anlamlara sahiptir (Faulman, 2018). Bu nedenle her toplumun kendine öz bir alfabe biçimi ve konuşma uslubu bulunmaktadır. Her toplumun kendine has bir konuşma, anlaşma biçiminin olması neticesinde ortaya çıkan alfabe kullanımı insanoğlunun hayatını kolaylaştırmıştır. Doğu Akdeniz’de ortaya çıkarak ardından Yunanistan’da gelişimini tamamlayan alfabe yeryüzünde belli amaçlar doğrultusunda ihtiyaç duyulan durumlara göre dilin yapısına, değerine uygun bir biçimde bilinçli olarak değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerden yararlanan toplumlar, kültürler kendi dillerini oluşturmuşlardır. Topluma özgü oluşan yazı ve dil yapısından her millet payını almıştır. Bu bağlamda Türk milleti de bulunduğu bölge, yaşadığı coğrafya, yaşanan dinler ve medeniyetleri sayesinde kendi yazı biçimini oluşturmuştur. Türkiye’de geniş coğrafya etkisi, dinler, kültürler ve medeniyetler doğrultusunda on beşin üzerinde alfabe kullanılmıştır. Bunlar; Köktürk, Mani, Soğd, Uygur, Brahmi, Tibet, Süryani- Estrangelo, İbrani ve Grek alfabeleridir. Kullanım açısından en işlevsel olarak ve uzun zaman kullanılması neticesinde de Köktürk (Göktürk), Uygur, Arap ve Latin alfabeleri kalıcı olmuştur (İlhami & Kara, 2014).

Köktürk (Göktürk) Türklerin en eski alfabesi olarak bilinmektedir. Kullanılan Göktürk alfabesi yazılı belgelerde yer almaktadır. İkinci köktürk hanedanı döneminde, VII ve VIII. yüzyıllardan kaldığı düşünülen eserler bulunmaktadır. İlk yazılı eserler arasında 688-692 yılları arasında yazıldığı düşünülen doğu Gobi yöresinde bulunan Çoyren yazıtı olduğu bilinmektedir. 732-733 yılları arasında ise Orhun anıtları dikilmiştir (Şimşir, 2008).

Görsel 5: Göktürk Alfabeti (<https://www.mkoc.net/dersimiz-turkce/turklerin-kullandigi-alfabeler>) (Erişim Tarihi: 13.11.2021)

Göktürkler dönemiyle 10. Yüzyıla kadar işlevselliğini sürdüren Göktürk alfabesi farklı arayışlar ve medeniyetlerin oluşumuyla alfabe yolculuğunda yerini, uygur alfabesiyle devam ettirmiştir. Uygurlular Türk, Hint, İran ve Çin kültürlerinin etkisinde kalarak çok farklı bir kültür geliştirmişlerdir. Uygurluların geliştirdiği alfabe daha çok Doğu Türkistanda ki şehirler de yayılan Soğdak kökenine bağlı olarak gelişmiştir. Uygur alfabesi 8. ve 15. yüzyılları arasında kullanılmıştır. Uygur alfabesi Türkçe diline pek uygun olmayan ses yapısı ile örtüşmeyen bir bünyeye sahip olmasına rağmen uzun süre kullanılmıştır. Bunun nedeni ise bürokratik kayıtlarda olan işlevselliğine ve dini metinlerde kullanılmasına bağlı olduğu ifade edilmektedir (İlhami & Kara, 2014).

UYGUR ALFABESİ

Initial	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Medial	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Final	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Latin	e	a/e	w/v	ɣ	o/u	ö/ü	z	ž	x	q	y/l		
Initial	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Medial	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Final	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄	⌄
Latin	k/g	d	m	n	b/p	č	r	s	š	t	l		

Görsel 6: Uygur Alfabeti (<https://www.turkcenindirilisi.com/alfabeler/uygur-alfabeti-uygur-alfabesinin-ozellikleri-uygur-alfabeti-turkce-h96014.html>) (Erişim Tarihi: 13.11.2021)

Uygurlular tarafından matbaa ve kağıt ilk kez kullanılmıştır. En eski metin yazıtları ise 9. yüzyıla aittir. Uygurlular tarafından kullanılan uygur alfabesi Karahoca Uygur Krallığı'nın yıkılmasından sonra da kullanılmaya devam etmiştir. Türklerin İslamiyeti kabul etmesine rağmen Türkistan ve Kırım'daki Türk devletlerinde Uygur alfabesi kullanılmaya devam etmiştir. Timur imparatorluğunda kullanılan uygur alfabesi geçerliliğini korumuştur. Osmanlı saraylarında uygurca bilen katipler bulunmaktaydı. Fakat 18. Yüzyıla kadar kullanılan bu alfabe sonraları tamamen unutulmuştur. Yerini arap alfabesine bırakmıştır (https://www.turkcebilgi.com/uygur_alfabesi, 2021) (Erişim Tarihi: 13.11.2021).

İlk arap yazıtlarının İslamdan Sonra 512-513 tarihleri arasında olduğu bilinmektedir. Diğer yandan İslam peygamberi Hz. Muhammed'in, 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etmesiyle hicri takvim başlangıcı oluşmaktadır. Müslümanların kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e vahiy yoluyla indirilmesiyle beraber, yazılı bir hale dönüştürülmüştür. Bu nedenle de İslam coğrafyasında hızlı ve beklenmedik bir biçimde arap alfabesi yaygınlaşmıştır. Arap alfabesi İbranice gibi sağdan sola yazılır ve okunur. Arap alfabesi günümüzde bazı ülkelerde ve şehirlerde hala kullanılmaktadır (Jean, 2002).

۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
sifr		eeth-nayn		arba'a		sitta		thamaaneeya	
	waahid		thalaatha		khamasa		sab'a		tis'a

ARAP İSLAM ALFABESİ

ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ
zel	dal	hi	ha	çim	cim	se	te	pe	be	elif
ر	ز	ژ	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ
gayin	ayin	zı	tı	dat	saf	şin	sin	je	ze	re
ف	ق	ك	ل	م	ن	و	ه	ی		
ye	he	vav	nun	mim	lam	kef	kaf	fe		

Görsel 7: Arap Alfabesi (<https://www.msxlabs.org/forum/edebiyat/103580-arapca-arap-alfabesi-ve-kullanildigi-yerler.html>) (Erişim Tarihi: 13.11.2021)

Arap alfabesi Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle birlikte, yaklaşık 10. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır. Arap alfabesi kullanımı 20. Yüzyıla kadar geçerliliğini sürdürmüştür. Türkçenin yapısına uygun olmayan bu alfabe Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devletleri ve beylikleri tarafından Osmanlı devletinin hakimiyeti ile egemen olduğu bölgelerde kullanılmıştır. Türklerin din kavramına karşı yönelik duymuş oldukları güçlü bağlar ve islamiyete duyulan inanç, sevgi, önem, itibar neticesinde uzun zaman varlığını korumuştur (İlhami & Kara, 2014).

Dini, ekonomik, siyasi, sosyolojik, kültürel ve benzeri sebeplerle alfabe değişimi devam etmiştir. Türk alfabesinin son değişim noktası ise Latin Alfabesi olmuştur.

Harf inkılablarının değişimi din ve dilin ihtiyaçları doğrultusunda ilerlemiştir. Türkler Müslümanlığı kabul ettikten sonra kullanılan Arap alfabesi uzun süre geçerliliğini devam ettirmiştir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde kullanılan alfabenin, meydana getirdiği dil sorunlarıyla birlikte İnkılap çalışmaları da gündemde önemli bir yer almıştır. Türklerin alfabe inkılabı değişimi noktasında ülkeye getirilen ilk matbaanın önemi oldukça büyüktür. 1730'lu yıllarda İbrahim Müteferrika'nın yabancılara Türkçe öğretmek için hazırlayıp basmış olduğu bir gramer kitabının sonundaki Latin kökenli harfler sayesinde Türk milleti ilk Latin harfleriyle tanışmış oldu. Cumhuriyetin ilanına kadar kimse Harf İnkılabına karşı cesaret edememiştir. Cumhuriyetin kurulmasının ardından Harf İnkılabı, süreci başlamış fakat pek çok kesim bu olaya sıcak bakmamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1928 yılında bir alfabe kurulu kurularak Arap harfleri yerine Latin harflerine geçiş çalışmaları başlamıştır. 1928 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından aydınlar ve bilginlerce bir toplantı düzenlenerek harf inkılabı konusuna değinilerek çalışmalar tamamlanmıştır. Latin harflerinden oluşan "Latin Alfabesi" 1 Kasım 1928 yılında meclis kararı ile yürürlüğe girmiştir (Çalık & Baltaoğlu, 2001).

LATİN ALFABESİ

Harfin Sırası	Harfin ADI	Kitap Yazısı		El Yazısı	
		Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
1	a	A	a	А	а
2	ba	B	b	В	в
3	ca	C	c	С	с
4	ça	Ç	ç	С	с
5	da	D	d	Д	д
6	e	E	e	Е	е
7	fa	F	f	Ф	ф
8	ga	G	g	Г	г
9	yumuşak ge	Ğ	ğ	Г	г
10	ha	H	h	Н	н
11 ¹	i	İ	ı	І	і

Harfin Sırası	Harfin ADI	Kitap Yazısı		El Yazısı	
		Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
12	ı	І	ı	І	ı
13	je	J	j	Ј	ј
14	ke	K	k	К	к
15	le	L	l	Л	л
16	me	M	m	М	м
17	ne	N	n	Н	н
18	o	O	o	О	о
19	ö	Ö	ö	Ӗ	ӧ
20	pe	P	p	Р	р
21	re	R	r	Р	р
22	se	S	s	С	с
23	şe	Ş	ş	С	с
24	te	T	t	Т	т
25	u	U	u	У	у
26	ü	Ü	ü	Ӱ	ӱ
27	ve	V	v	У	у
28	ye	Y	y	У	у
29	ze	Z	z	З	з

Görsel 8: Latin Alfabesi (<https://www.alfabesi.com/turk-alfabe-sirasi/>) (Erişim Tarihi: 15.11.2021)

3.Yazıdan Tasarıma

İlk çağlardan itibaren yazı nesilden nesille aktarıla gelmiş ve önemini her zaman korumuştur. Yazının bir kültürün temelini oluşturması ve o kültürlerin aktarılmasında yardımcı olduğu bilinmektedir. Yazı hayatın her alanında insanoğlunun kullanmış olduğu bir ifade biçimidir. Bu nedenle yazı geçmiş, gelecek ve günümüz hakkındaki bilgileri bize en doğru aktarabilen bir betimlemesal ifadedir. İnsanların yazıyı anlayıp kavraması neticesinde de kuşaklar arası aktarım daha kolay olduğu düşünülmektedir. Yazı yazılmaya başladığı andan itibaren tüm alfabeler içerisinde kendine özgü bir kaligrafik biçimde oluşmuş, tasarlayan ve yazan tarafından da farklı hareketlerle ifade edildiği görülmektedir.

Arap alfabesi Müslümanlığın yayılışıyla, büyük İslam devletlerinin kurulmasıyla Arap alfabesi oldukça varlığını hissettirmiştir. Osmanlı Devleti'nde yazı artık zirveye ulaşmış ve ünlü hattatlarla ismini duyurmuştur. Bilgili hattatlar diğer sanat kollarıyla da ilgili olarak eserler üretmişlerdir. Hattatların bu yetenekleri sayesinde evler, mabetler, saraylar, devlet yapıları ve pek çok yapı Arap alfabesiyle süslenmiştir (Munis, 2004).

Her bireyin kendine öz olan yazı stili sayesinde de farklı biçimlerde de karşımıza çıkmaktadır. Matbaanın bulunması ile yazı sanatı daha tek düze bir yazı biçimine dönüşmüştür. Çünkü belirli kalıplar ve şekiller sayesinde tekrarlanabilen bir harf bloğu oluşmuştur. Matbaa ile hızlı üretim ve okuma yazma oranı artmıştır.

Latin alfabesinden alınmış olan günümüz Türk yazısı da bir sanat haline farklı ellerde getirilmiştir. Latin alfabesini kullanan toplumlar bu anlamda verdikleri el yazması eserler, kitaplar vb. eserleri sayesinde bu savı desteklemektedir (Munis, 2004).

Görsel 9: 16.yüzyıla ait süslü bir Latin Alfabesi (https://www.wikiwand.com/tr/Latin_alfabesi) (Erişim Tarihi: 17.11.2021)

Yeni yazının kabulü ile sanatçılar kendi üsluplarınca yazılarını oluşturmuştur. Sanat yazısı haline gelen yazı tasarımsal bir ifadeyle icra edilmeye başlanmıştır. Yazının sanatta her alanda her zaman yer aldığı pek çok örnekle desteklenmektedir. Bu bağlamda yazının heykel, resim, hat, grafik gibi alanlarda, geçmişten günümüze kadar sanatçılar tarafından yorumlanarak farklı eserler şeklinde etkinliğini sürdürdüğü görülmektedir.

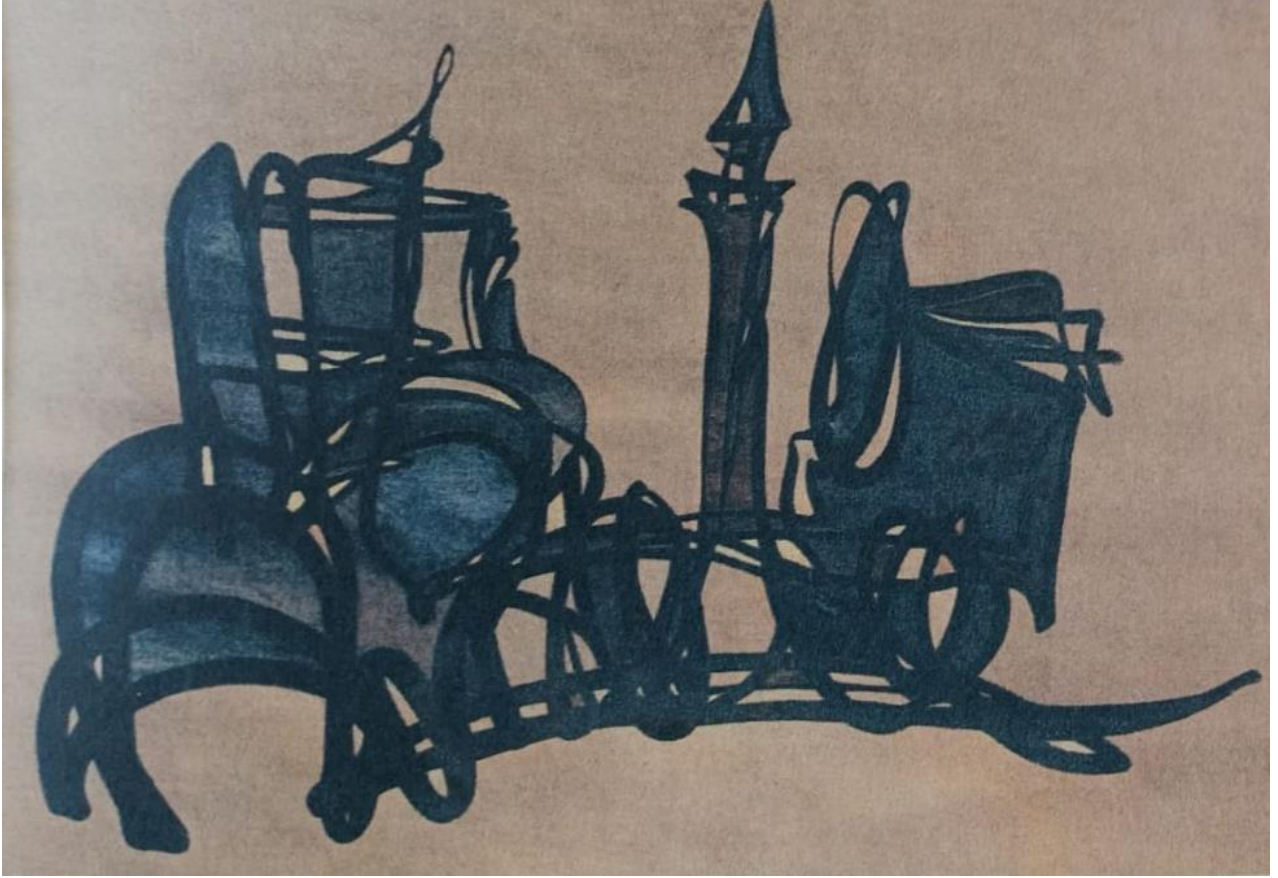
4.Yazı, Tasarım, Sanat

Yazının her alanda sanatsal bir esere dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda sanat eserlerini incelemek mümkündür. Sanatçıların eserleri, geçmişten günümüze kadar farklı yorumlamalarıyla plastik sanatlar alanında yer edinmişlerdir. Çağdaş sanatı gelenekselliklerle birleştiren sanatçılar eserlerinde yazıyı iki boyutlu ve üç boyutlu olarak yansıtmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar birçok sanatçı harfleri kullanarak farklı tasarımlar meydana getirmiştir. Bu bağlamda ; günümüz sanatçıları ve eserlerinde de yazı kullanımını farklı yorum üsluplarıyla görmek mümkündür.

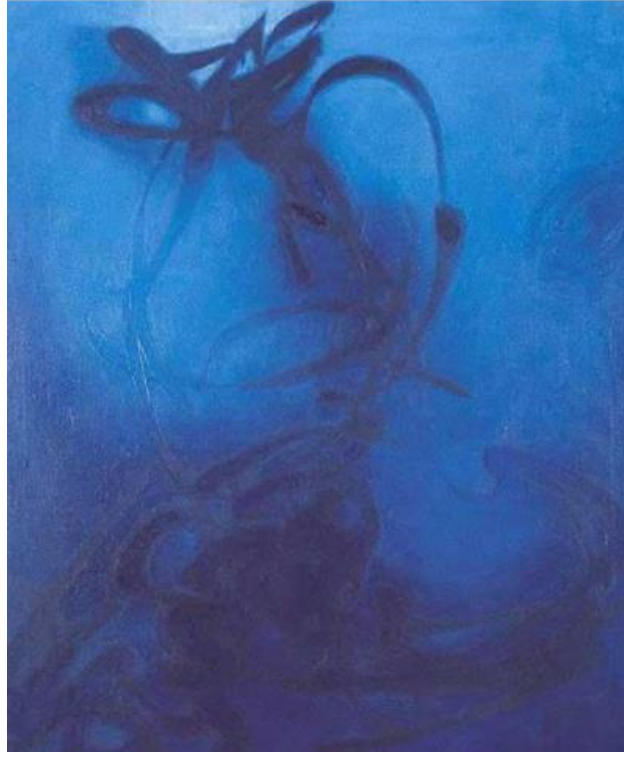
Abidin Elderoğlu

1901 Denizli doğumlu olan Abidin Elderoğlu Türk ressamlarından biridir. Elderoğlu 1932-1942 yılları arasında simgesel nitelikte tabloları, peyzaj ve natürcilleri büyük boyutludur. 1950'lerden sonra çizgiyi kaligrafik kullanımıyla bir düzen içerisinde kompozisyonlarında yer verdiği saptanmıştır. Eski türk yazısından esinlenen sanatçı bu yönüyle çağdaş Türk resmindeki soyut eğilimleri kişisel doğrultuda geliştirmeye çalışan bir sanatçı olarak görünür. Türk sanatında yer alan geleneğe bağlı yüzeysel süslemenin yanı sıra çağdaş soyut arayışları Elderoğlu'nun eserlerinde görülmektedir, bu soyut arayışlar neticesinde de Türk resmindeki ve uluslararası düzeyde alışılmış soyut anlayışının dışına çıkarak, kişisel soyutlamayı etkin kılmıştır (<https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/abidin-elderoglu-hayati-ve-eserleri/>) (Erişim Tarihi: 10.02.2022).

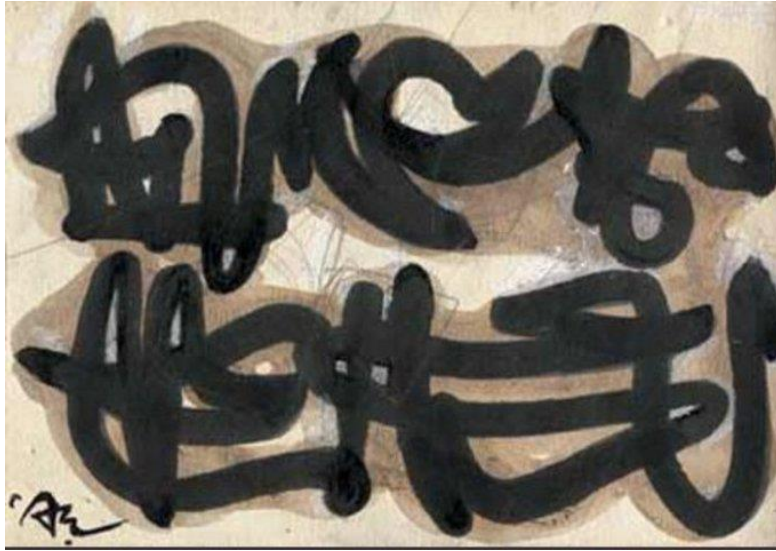
Görsel 10: İsimsiz, 130 x 93.5 cm, T.Ü.Y.B., 1961, İstanbul Resim- Heykel Müzesi

Kaya Özsezgin'e göre Elderoğlu eserlerinde "Akışkanlık, devinim ve süreklilik kavramları etrafında soyut biçimlere dönüşen ve grafiksel özellikleri bünyesinde taşıyan bu kompozisyon, bir gövde sanatı olarak yazının plastik öğelere açık ifade gücü hakkında da bizi aydınlatmaktadır" (Özsezgin, 1999).

Görsel 11: Su Altında Hayat, 92x73 cm, TÜYB

(http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=60) (Erişim Tarihi: 10.02.2022)

Görsel 12: Kağıt Üzerine Mürekkep, 11x15 cm, 1962

(http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=60) (Erişim Tarihi: 10.02.2022)

Süleyman Saim Tekcan

1940 Trabzon doğumlu olan Süleyman Saim Tekcan Türkiye’de özgün baskı resim alanına olan katkılarıyla bilinmektedir. Sanatçı özgün baskılarıyla tanınmasının yanı sıra desen, bronz heykel, yağlıboya, suluboya çalışmalarında bulunmaktadır. Süleyman Saim Tekcan çalışmalarında deneye öncelik tanımakta ve kendine özgü tarzıyla, baskı alanında farklı teknikler geliştirerek eserler ürettiği görülmektedir. Sanatçı eserlerinde çevreden, doğadan, Anadolu uygarlıklarından ve Osmanlı sanatından esinlenerek eserlerine farklı bir kimlik kazandırmakta ve onları evrensel sanat ölçütleriyle ifade ettiği görülmektedir (Karaman, 2007).

Görsel 13: Bronz Döküm Heykel,2006 (Karaman, 2007)

Süleyman Saim Tekcan’ın eserlerinde yer alan at figürlerinin çocukluğundan itibaren duyduğu ilgiyle resimlemiştir. Sanatçı doğalcı betimlemelerin ötesinde eserlerinde farklı arayışlarda yer vermiştir. Yapıtlarında Osmanlı dönemine ait tuğralar, eski paralar, mühürler eski yazılara yer verdiği görülmektedir. Sanatçı eserlerinde yer vermiş olduğu at figürüyle beraber yazılara da yer vermesinin nedenini, Osmanlı döneminde yazının duvarlarda görsel bir nesne olarak yer almasının ve Osmanlı dönemindeki yapıtlarda, iç ve dış mekanlarda da yazıya yer verilmiş olmasıyla yazının her daim insanla iç içe oluşunu, toplum içinde yaygınlığını ifade etmek ve bu gelenekten yararlanmak olduğunu ifade etmektedir (Karaman, 2007).

Görsel 14: Gravür, 40x107 cm, 2005 (Karaman, 2007)

Görsel 14.a: Gravür, 40x107 cm, 2005 (Karaman, 2007)

Ergin İnan

1943 yılında Malatya’da doğan sanatçı Ergin İnan Çağdaş Türk Resminin önde gelen sanatçıları arasında yer almaktadır. Sanatçı ürettiği eserlerde böcek, portre gibi betimlemeler kullanmaktadır. Sanatçının eserlerinde dikkat çeken detaylar bulunmaktadır. Evrenselden gelenekselliğe tuvalerin üzerinde İncil yazıları, mesnevi yazıları göze çarpmaktadır. Sanatçının Mevlana’nın eserlerini okuduğu ve eserlerinde de bu durumdan etkilendiğini görmek mümkündür.

“Özgünbaskı dalından boya resme uzanan resimlerinde sanatı, fantastik gerçekçi bir üslup içinde çok yönlü, çok anlamlı, çok görüntülü varlıkları anatomik, tinsel bağlamda ele alarak evrensel ve kültürel imgelere dönüştürüyor” (Ersoy, 2004).

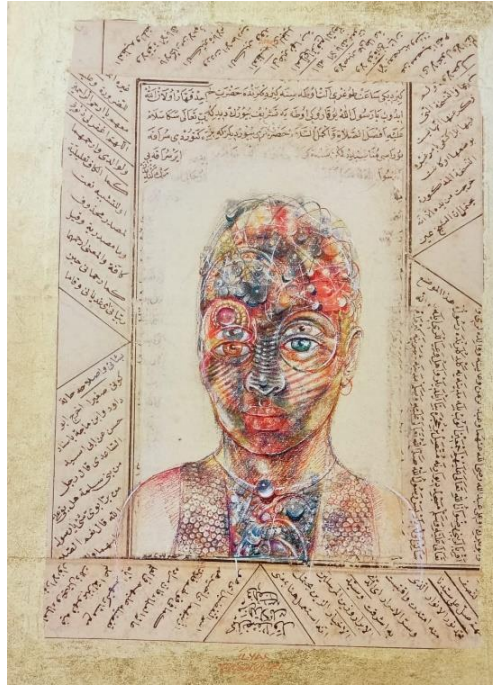
Ergin İnan’ın sanatında var oluşla yok oluş arasındaki metafizik anlamının kendi bakış açısıyla incelenerek yorumlandığı görülmektedir. Eserlerinde Doğu ve Batı sentezinin kültür arayışı yer almaktadır. Böcekler ve insan resimlemelerine 1970’li yıllardan itibaren başlayan sanatçı, imgeler arasında kurulan bağlantıyı, simgesel ifade biçimini eserlerinde yansıtmaktadır. Eski uygarlıklardan almış olduğu kültürel imgelerde yer vererek sanatsal bağlamda değerlendirmiştir (Akdeniz & Sağlam, 2004).

Görsel 15: Ergin İnan “Brief”, 51 x 41 cm, El yapımı kağıt üzerine karışık teknik, 1997
(Bussche, 2004)

Görsel 16: Ergin İnan “Amous Brief”, 24.5 x 305 cm, Akrilik, 1994
(Bussche, 2004)

Görsel 16.a: Ergin İnan “Brief”, 51 x 41 cm, El yapımı kağıt üzerine karışık teknik, 1997
(Bussche, 2004)

İnan'ın “Amous Brief” adlı eseri 17 parçalık leporello albümü üzerine çizilmiş, akrilik boya tekniği kullanılarak yapılmıştır (Bussche, 2004).

Sanatçının arap metin-yazı, böcekler, portreler gibi öğelerden yararlandığı eserlerinde görülmektedir. Çağdaş sanatla gelenekselliği eserlerinde buluşturduğu, farklı yorumlarla izleyiciye

götürdüğü düşünülmektedir. Çalışmalarında farklı teknik ve malzemelerden yararlandığı bilinmektedir.

Murat Morova

1954 İstanbul doğumlu olan Murat Morova, doğu ve batı sentezinden yararlanarak eserler üretmektedir. Sanatçının eserlerinde kozmik ifadeler yer almaktadır. Bireyin içsel ve dışsal ruh hali arasında kurmuş olduğu gelenek, tasavvuf, beden, İslam ve Tasavvuf, din gibi ifadeler sanatçının eserlerinde ana konuyu meydana getirmektedir. Sanatçının eserlerinde iki boyutlu eserlerinin yanı sıra üç boyutlu eserlerle de oldukça dikkat çekmektedir. Çağdaş sanat kavramını gelenekselliklerle birleştiren sanatçı Arap harflerinin estetiğinden, kaligrafik özelliğinden yararlanmaktadır. Eski Türk resimlemelerinde yer alan Arapça yazıların resme dönüşmüş halinden yararlanarak üç boyutlu eserler ürettiği ve iki boyutlu eserlerinde de bu resimlemelere yer verdiği düşünülmektedir.

Görsel 17: Murat Morova, 50 x 70 cm, Kağıt Üzerine Karışık Teknik, 2015

(<https://muratmorova.com/work/2015-ravi/>) (Erişim Tarihi: 02.12.2021)

Görsel 18: Murat Morova, “Tahammül Mülkü”, Kurulum Görünümü, 2008, Galeri New İstanbul
(<https://muratmorova.com/work/2008-tahammul-mulku/>)(Erişim Tarihi: 02.12.2021)

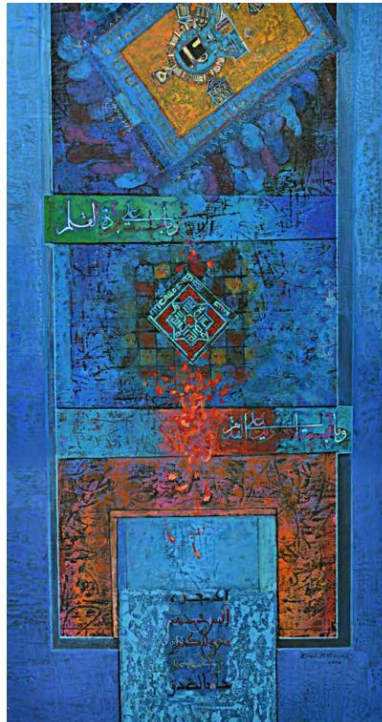
Görsel 18.a: Murat Morova, “Tahammül Mülkü”, 265 x 165 cm, Folyo Kesim, 2008, Galeri New İstanbul

(<https://muratmorova.com/work/2008-tahammul-mulku/>) (Erişim Tarihi: 02.12.2021)

Erol Kılıç

1961 yılı Kayseri doğumlu olan Erol Kılıç, günümüz Çağdaş Türk resmi sanatçılarından. Sanatçı geleneksel sanatların anlatım gücünü dünyaya tanıtmak için çağdaş eserler üretmektedir. Sanatçı eserlerinde kültürel simgeler kullanmaktadır. Bunun yanı sıra sanatçının eserlerinde çini, miyatürlü el yazmaları, Kabe tasviri gibi betimlemesal ifadeler yer vermektedir. Mistik bir dil ifadesi ile kurguladığı aşk temalı eserlerinde İslam Tasavvuf anlayışına yer vermektedir. Sanatçı eserlerinde Arapça yazılar, tasavvufi imgeler, betimlemelere yer vermektedir.

Sanatçının "Kabe Düşlerinin Yolculuğu" isimli sergisinde eserleri hakkında ifadesi şu şekildedir. "Kâbe tasvirleri seccadelerden çinilere kadar her yüzeye tasarlanmıştır. Kendinden sonra görevi alacak dervişlere şeyhi tarafından verilen icazetnamelerde, hac vekâletnamelerinde, hac sertifikalarında da Kâbe tasvirleri mutlaka yer alırdı. Kâbe yolculuğunun anlatıldığı topografik resimlerde de Kâbe tasvirlerine rastlanılmaktadır. Kâbe tasvir edilirken Mescid- i Haram ve Mescid- i Nebevi'nin de betimlendiği görülmektedir. Hemen her evde duvara asılı duran bir Kâbe tasviri ya kâğıtlara basılı kopyalarıyla ya da cam altı resimlerle mutlaka bulunurdu. Sadece resimlerde tasvir edilmemiştir Kâbe, aynı zamanda şiirlerde ve hikâyelerde de Kâbe ve Kâbe yolculuğu ile ilgili sayısız hikâyeler vardır. Çocukluğumuzda bu anlatılarla büyüdük ve belleklerimizde yer etti. Kâbe hepimizin düşüdür, hayalidir, kıblemizdir. Kâbe'nin kutsal izdüşümleri tasvir edildiği şeklienden ziyade gönüllere sirayet etmiş durumlarıyla yer almaktadır. Kâbe tasvirli resimlerimde belleklerimizde kalan bu izler boya plastizminin sınırlarını da zorlayarak kendime özgü bir resim dili oluşturmaya çalıştım. Çağdaş sanatçı olmanın sorumluluğu gereği geçmişle bugün arasında sürekliliği denemeye çalışırken, boya plastizmi ile Kâbe düşlerinin de bir yolculuğudur" (<https://t24.com.tr/haber/kabe-dusleri-sergisi-acildi,771453>) (Erişim Tarihi: 01.12.2021).

Görsel 19: Erol Kılıç "Kâbe'ye Selam", 120 x 60 cm, T.Ü.A.B. 2015

(Sanat, 2018)

Görsel 20: Erol Kılıç, “Silsilenâme” ,130x 75 cm, T.Ü.A.B., 2013
(Sanat, 2018)

Görsel 20.a: Erol Kılıç, “Silsilenâme Detay” ,130x 75 cm, T.Ü.A.B., 2013
(Sanat, 2018)

Ali Asgar Çakmakçı

1968 Ankara doğumlu olan Ali Asgar Çakmakçı, çağdaş sanat alanında eserler üretmektedir. Sanatçı farklı idealardan yararlanmaktadır. Yazı formundan yararlanan sanatçı, eserlerinde yazının heykele dönüşümünü, ideogramları soyutlaştırarak kavramsal bir bütünlük içerisinde eserlerini meydana getirmektedir. Farklı malzemeler ve yontu biçimleri kullanan sanatçı çalışmaları ile yazının boyut kavramına üçüncü boyutu getirmekte ve yazının mekanlarda görünürlüğünü sağlamaktadır. “Yazınının oluşum süreciyle yontunun oluşum süreci arasında bir bağ vardır” diyen Çakmakçı eserlerindeki idea çıkışını ifade etmektedir. Ayrıca kullanmış olduğu malzemeler ve teknik bakımından da “Taş, toprak altında belli basınçla oluşuyor. Yazı da kültürlerarası basınç katmanıyla ortaya çıkıyor. O yüzden taşı seçtim, fazlalığı atma yoluna gittim. Tıpkı içinden imgesi alınarak yazıya dönüşen ideogramlar gibi” diyerek ifade etmektedir. Genellikle Hitit piktogramları, Japon kanjilerinden yararlanan sanatçı, ideografik ifadeleri heykele dönüştürmektedir

(<https://v3.arkitera.com/v1/sanat/2005/04/haberler/hafta18-24/alicakmakci.htm>) .

(Erişim Tarihi: 02.12.2021)

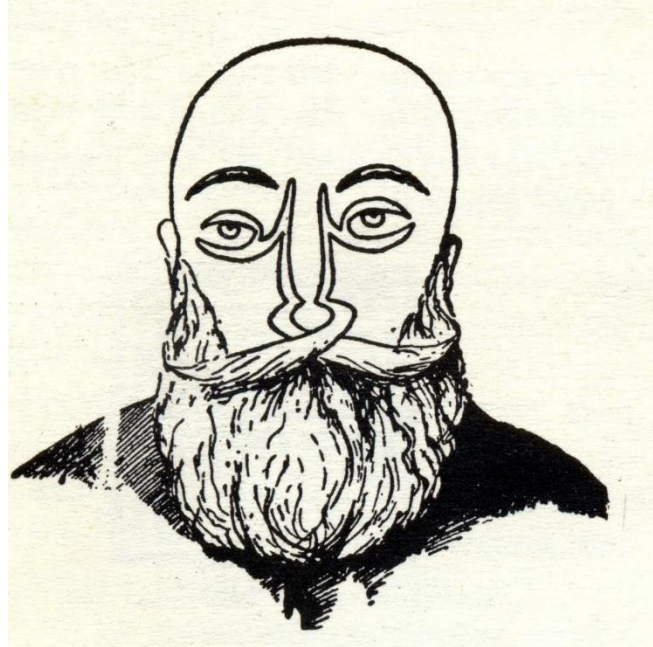
Görsel 21 : Ali Asgar Çakmakçı, “Kendisi”, Terrakota, Tasarım Maketi, h=20 cm, 2005

(Çakmakçı, Yazı Heykeller, 2009)

Shuho Myocho Kaligrafisinden yararlanarak tasarlanan heykelin, yazının üç boyutlu olarak mekanda varoluşunu görmekte ve sanatçının eseri farklı bir üslupla yorumladığını izlemekteyiz.

Görsel 22: Ali Asgar Çakmakçı, “Ali’nin Büstü” , h=25 cm, 2000
(Çakmakçı, Yazı Heykeller, 2009)

Görsel 23: Hz. Ali’nin Portresi (Çakmakçı, Yazı Heykeller, 2009)

Görsel 23’de ki eserin Hz. Ali portresinin tasviri Arap alfabesiyle yorumlanmış olduğu görülmektedir. Buna istinaden sanatçının görsel 23’de ki çalışmayı yorumlayarak, görsel 22’de ki “Ali’nin Büstü” adlı heykel çalışmasını oluşturulduğu görülmektedir.

Harun Hilmi Polat

1970 Niğde doğumlu olan sanatçı Harun Hilmi Polat günümüz grafik tasarım sanatçılarından. Sanatçı çalışmalarında baskı teknikleri kullanarak eserlerini meydana getirmektedir. Polat'ın exlibris ve afiş uygulamalarında Arap alfabesiyle birlikte at figürleri kullanarak eserlerini ürettiği görülmektedir.

Görsel 24: Exlibris, Kişisel Arşiv

Bülent Salderay

1975 Kıbrıs doğumlu olan sanatçı Bülent Salderay günümüz çağdaş sanatçılarından. Salderay'ın resimlerinde semboller ve renk ahengi öylesine iç içe geçmiştir ki, yaşam yolunun farklı noktalarında insanın temasa geçtiği ve içselleştirdiği iç dökümlerine dönüşür, içsel edinimleri renk ve sembollerle yansıtır. Resimlerinde yer yer ön plana çıkarılan sembole dayalı imgeler insan deviniminin tarihsel ve ruhsal bir başlangıcıdır.

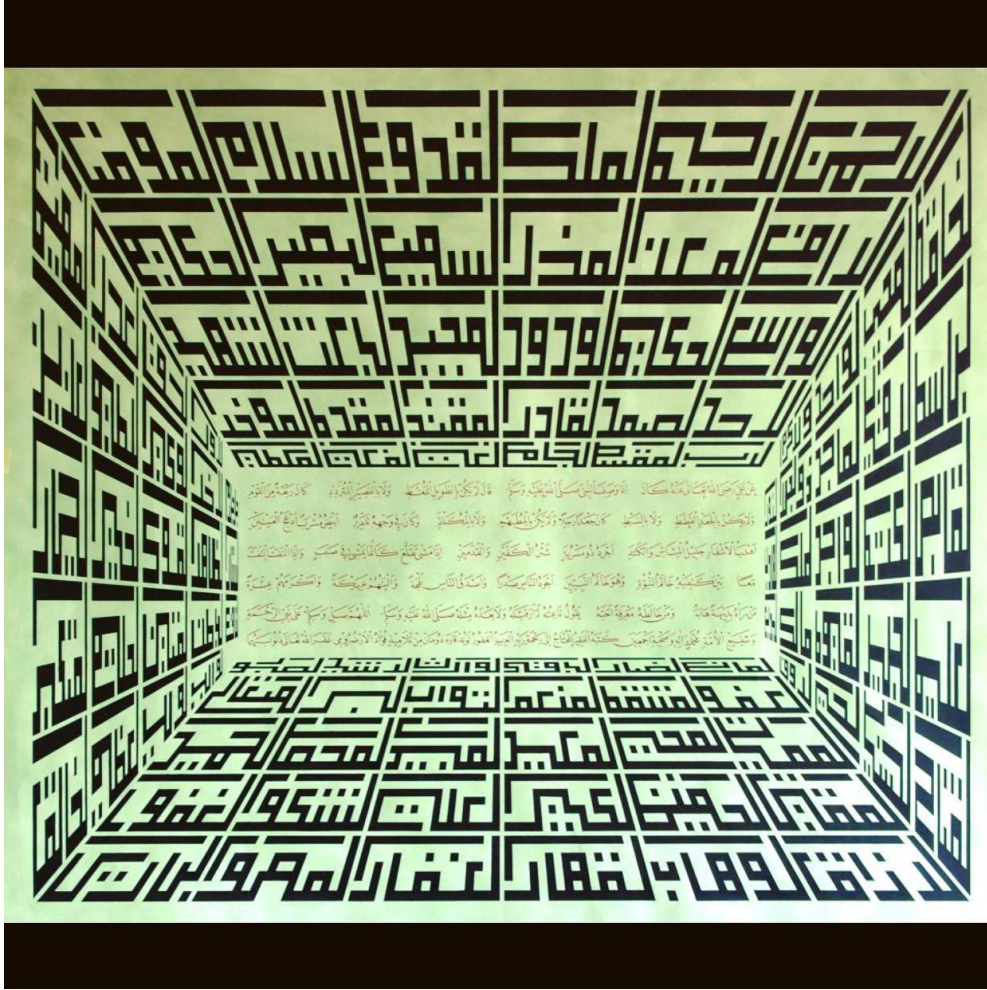
Görsel 25: Salderay, Kişisel Arşiv

Bülent Salderay, daha önceki dönemlerden etkilenerek, araştırma yorumlama ile alfabenin okunabilir olmaktan çok sembollerle yansımalarını ve insanın deviniminin tarihsel, ruhsal ortamını eserlerinde sunmuştur.

Levent Karaduman

1978 yılında Bartın'da doğan Levent Karaduman, bir hat sanatçısıdır. Sanatçı eserlerine hat yazısıyla başlamış ve çağdaş sanat yorumlarıyla eserlerini başka boyutlara taşımıştır. Sanatçı eserlerinde Arap alfabesinden yararlanmakta ve mesleği olan hattatlığın bilgilerine dayanarak Arap harflerinin estetiğinden de yararlanarak farklı eserler meydana getirmektedir. Sanatçı klasik hat sanatının dahilinde çağdaş ve modern eserlerde üretmektedir.

Görsel 26: Levent Karaduman, “Esmâ-ül hüsna ve hilye-i şerife”, 140 x130 cm,2019, İstivna Sanat Merkezi

(<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10158027677864311&set=pb.536959310.-2207520000..&type=3>) (Erişim Tarihi :03.12.2021)

Sanatçı hat yazısını kullanarak kûfi hat yazı tekniğinden de faydalanarak üç boyutlu bir eser meydana getirmiştir. Eser kağıt üzerinde kalem kullanılarak yapılmıştır. İki boyutlu olan bu eserde üçüncü boyut derinlik algısı, yazıların perspektif açısına müdahale edilerek elde edilmiştir.

Görsel 27: Levent Karaduman, “Hu Sergisi”, Paslanmaz Çelik, 2021
(<https://twitter.com/hattatberk/status/1458462467605028865/photo/1>)
(Erişim Tarihi :03.12.2021)

Görsel 27.a: Levent Karaduman, “Hu Sergisi”, Paslanmaz Çelik, 2021
(<https://twitter.com/hattatberk/status/1458462467605028865/photo/3>) (Erişim Tarihi :03.12.2021)

Sonuç

Resim yazının, yazı da resmin etkisini güçlendirdiğini ele aldığımız bu makalede dokuz sanatçının onyedisi eseri üzerinden yazının rengi ortaya koymaya çalışılmıştır. Sanatın yaratma sürecinde farklı disiplinlerle ilişkiler kuran Abidin Elderoğu, Süleyman Saim Tekcan, Ergin İnan, Murat Morova, Erol Kılıç, Ali Asgar Çakmakçı, Harun Hilmi Polat, Bülent Salderay, Levent Karaduman'ın düşüncelerini görselleştirirken yazıdan nasıl yararlandığı irdelenmiştir. Kavramın düşünceyle görselleştiği bu süreçte sanatçıların yeniden yaratma olgusu ortaya çıkmıştır. Hem sanatsever hemde sanatçının sürekli olarak kendi durumunu aşma çabası geçmişten geleceğe doğru aktarımı sağlamıştır. Geçmişle bağlantı kurarak bilimsel gerçeklikten yararlanarak sanatçılar evrenlerini anlamlandırır. Rengin ve çizginin uyumu yaratıcı süreçle plastik yazıya dönüşerek görsel bir şölen oluşturmaktadır.

Sanatın görüneni bırakarak bir düşünceyi güzelleştirme, ifade edebilme olgusuna karşın eserlerdeki farklı arayışlar neticesinde ortaya çıktığı görülmektedir. Sanatçıların farklı alfabelerden esinlenerek oluşturdukları çalışmalarında, eski dönemlere ait yazılar, tuğralar, belgeler vb. kaynaklardan yararlanarak yapıtlarında yer verdikleri gözlemlenmiştir. Sanatçıların eserlerinde alfabelerden seçtikleri harfleri direk kullandıkları, kimi zaman ise harfleri soyutlayarak, kimi zamanda tüm bir yazı olarak eserlerinde yer verdikleri görülmektedir. Sanatçıların eserlerinde yer alan yazıların bazen okunmaması sanatçılar ve izleyiciler içinde fonetik bir duyum yerine görsel bir şölen biçimi olarak yansıdığı görülmektedir. Plastik sanatlar alanının kendi içindeki müziği ve ritmi her bir yapıt için kendi melodisini oluşturduğu eserlerde hissedilmektedir. Çizgilerin, lekelerin, desenlerin her bir ifade biçiminin kendi içerisindeki müzikali başka bir yazıyla kendine alışlagelmişin dışında yer edinmektir. Her sanatçının kendi ifade biçimiyle, sanat tarzıyla eserlerini meydana getirdiği saptanmaktadır. Hareketli lekelerin, harflerle harmoni biçiminde eserlerde izleyiciyle aktarıldığı görülmektedir. Nokta, çizgi, leke tasarım öğelerinin plastik sanat alanındaki sanatçılar için kendi alanlarına özgü bir biçimde harflerle uyumunun eserlerde nasıl yansıtıldığı izlenmektedir.

Yazı idografik, piktografik ve kaligrafik özellikleri sayesinde plastik sanat alanında coşkulu bir ifade edebilme sürecini ve olgusunu sanatçılara vermesiyle farklı eserlerin meydana gelmesini sağlamıştır. Yazılarda ki simgesel anlam bütünlüğü sayesinde de kompozisyonlarda sonsuz bir tasarım olgusu oluşmaktadır.

Çeşitli kültürlerde, farklı alfabelerin işlevsel ve sanatsal uygulamasından da farklılıklar görülmektedir. Genel olarak işlevsel alfabede okunması ve yazması kolaylıklar göz önüne alınırken, sanatsal olan yazılar estetik kaygılarla ortaya konulmaktadır.

Bu bağlamda makalede plastik sanatlar alanı içerisinde yer alan günümüz çağdaş sanat eserleri ve sanatçıların farklı yorum arayışlarına eserlerdeki anlam bütünlüğüne bakılarak incelemelerde bulunulmuştur. Bir düşünce, olgu, aktarım biçimi olan yazının evrenselliğinin, kapsayıcılığının önemi üzerinde durulmuştur.

Kaynakça

Akdeniz, H., & Sağlam, M. (2004). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası sanat koleksiyonu 2., Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Aksel, M. (1967). *Türklerde dini resimler*. Elif Yayınları.

Arkietra. (2021, 12 02). (<https://v3.arkitera.com/v1/sanat/2005/04/haberler/hafta18-24/alacakmakci.htm>) adresinden alındı

- Bussche, D. W. (2004). Ergininan,: Mas Matbaacılık.
- Çakmakçı, A. A. (2009). Yazı heykeller seminer sunumu. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Çalık, R., & Baltaoğlu, A. (2001). Alman kaynaklarında Türk harfi inkılabı ve yankıları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s.266.
- Erdal, G. (2015). *İletişim ve tipografi*. Hayalperest Yayınevi.
- Ersoy, P. D. (2004). *500 Türk sanatçısı plastik sanatlar*. Altın Kitaplar.
- Faulman, C. (2018). Yazı kitabı. (I. Arda, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fischer, S. R. (1999). *Dilin Tarihi* (5 b.). (M. Güvenç, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Girgin, F. (2018). *Çağdaş sanat ve yeniden üretim*. Hayalperest Yayınevi.
- İlhami, A., & Kara, F. (2014). Türkçe yazı ve latin harfleri.Megaoffset.
- İstanbul Sanatevi: <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/abidin-elderoglu-hayati-ve-eserleri/>. adresinden alındı (Erişim Tarihi 2022.02.10).
- İstek, R. (2005). *Görsel iletişimde tipografi ve sayfa düzeni*. Pusula Yayıncılık.
- Jean, G. (2002). *Yazı insanlığın belleği*. Yapı Kredi Yayınları.
- Karaman, A. (2007, Nisan- Haziran 27-15). Süleyman Saim Tekcan, Türkiye: Gazi Üniversitesi Resim-Heykel Müzesi.
- Munis, E. (2004). *Evrimi ile yazı sanatı* (7.Baskı b.). Bereket Ofset.
- Özsezgin, K. (1999). *Cumhuriyet'in 75. yılında Türk Resmi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sanat, Z. B. (2018, Aralık). Kabe Düşleri. 7. (M. L. Şen, Derleyici) Türkiye: Sanat, Zeytin Burnu Kültür Sanat Merkezi Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2008). *Türk yazı devrimi*. Türk Tarih Kurumu.
- Şişman, A. (2006). *Sanata ve sanat kavramlarına giriş*. Litaratür Yayınları.
- TDK. <https://sozluk.gov.tr/>. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 2021. 11.10).
- T24 Haber: (<https://t24.com.tr/haber/kabe-dusleri-sergisi-acildi,771453>) adresinden alındı (Erişim Tarihi: 2021.12.01).
- Turkcebilgi: https://www.turkcebilgi.com/uygur_alfabesi adresinden alındı (Erişim Tarihi: 2021.11.26).
- Yazı Nasıl Bulundu?: <https://www.makaleler.com/yazi-nasil-bulundu-2-3> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 2021.11.25).
- Yıldız, N. (2014). Eskiçağda yazı malzemeleri ve kitabı oluşumu. Türk Tarih Kurumu.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author % 50,
2. Yazar/Second author % 50.

---

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).